

Bc. Eliška Šolcová: *Lucanův Caesar: Monstrum* Občanské války.

Diplomová práce. Praha: FF UK 2022.

Posudek vedoucího práce:

Jako vedoucí práce musím nejprve vyzdvihnout, že Eliška Šolcová jak při volbě tématu, tak při samotné realizaci práce postupovala velice samostatně; iniciativně si vyhledávala, obstarávala a načítala inspirativní sekundární literaturu (především psanou anglicky), takže povětšinou si z konzultací větší obohacení odnášel vedoucí práce. Byl jsem však také svědkem toho, že zatímco četba sekundární literatury, diskuse nad Lucanem a analýza textu byly pro diplomandku vyloženě radostnou činností, samotný akt psaní pro ni byl svého druhu zápolením, a to zápolením dlouhým, a nezdědka i dlouze odkládaným: to mělo za následek jednak to, že značná část vlastního znění práce vznikala v časové tísní, jednak také to, že se do její závěrečné podoby nedostalo mnoho autorčiných postřehů a nápadů, které mi sdělovala osobně (mám za to, že by bez problémů vydaly na druhou diplomovou práci o stejném rozsahu).

Diplomandka si na základě prvotní četby zvolila určitý klíč k eposu, jímž se stala děsivá, až monstrózní postava Caesara: ze sekundární literatury dokázala vytěžit celou řadu dílčích postřehů a interpretací, ty pak aplikovala při rozboru vybraných caesarovských pasáží a ve výsledku předložila k obhajobě zajímavou syntetickou práci, která je (minimálně v českém prostředí) velkým osvěžením debaty o Lucanovi¹ a otevírá spíše hlubší, než další čtení eposu.

Po lehce osobněji laděném úvodu začíná práce dvěma kapitolami shrnujícími novější literaturu: jedna se věnuje modernímu bádání přímo o Lucanovi (Roller, Henderson, Masters aj.), druhá představuje knihu Jamese O'Hara o nekonzistencích v římské epice, ve které O'Hara (v návaznosti na celou řadu prací klasických filologů) boří Bachtinem vytvořený obraz, že epos je na rozdíl od románu monofonní a poskytuje hlas pouze oficiální, nacionalistické ideologii: O'Hara ukazuje, že římské eposy (*De rerum natura*, *Aeneis*, *Metamorphoseis*, *Bellum civile*) jsou plné nesrovnalostí, které dlouhou dobu byly odsouvány na periferii zájmu a bagatelizovány jako „chyby“, „nedotaženosti“ či „interpolace“, ale daleko plodněji je lze vysvětlovat právě jako důsledek zakomponování různých perspektiv, hlasů, přístupů a tradic (které jsou ostatně v eposech přítomny i jinak než jen skrze nekonzistence).

¹ Kéž bych dostal korunu pokaždé, kdy jsem slyšel, že Lucanův epos nemá hlavní postavu a božský aparát!

Ústřední část předložené diplomové práce se zabývá vyobrazením postavy Caesara. Diplomandka vychází od známého přirovnání Caesara k (Jovovu) blesku bijícímu do Jovova chrámu² (Caesar je dynamický blesk, kdežto Pompeius je statický dub) a ve shodě se závěry dalších badatelů se domnívá, že Caesar je tím připodobněn k Jovovi – dárci nového řádu. Pozornost je věnována obratu *in sua templa furit* (Luc. 1,155); zde se možná nabízelo při interpretování zohlednit, že je obraz převzat z Lucretia 6,417–420, což by mohlo vést k dalším zajímavým otázkám (např.: je Caesar v eposu epikurejcem tak, jak se to předpokládá o reálném Caesarovi? Nejedná se o „falešné“ chrámy – nejsou císaři, tj. zejména Caesar a Nero jacísi falešní bohové?).

Diplomandka dále uvažuje nad Caesarovou „cykličností“ (vedle přirovnání k blesku zde těží také z přirovnání Caesara ke lvu obklíčenému lovcí): Caesar je v eposu líčen jako obtížně zastavitelný živel, který má tendenci se neustále regenerovat. Autorka práce ukazuje, že právě jako živel také Caesar potřebuje překážky, oponenty, jakýsi materiál, na kterém může „řádit“. Proto nesnáší zdržení: ve chvíli, kdy nemá protivníka (ať už proto, že před ním protivník prchá, nebo proto, že hrozí smíření, nebo když se po svém drtivém vítězství u Farsálu ocitne v Egyptě a na chvíli „má vyhráno“), zdá se, jako by chřadnul, uvadal, vyhasínal; nový podnět ho však vždy oživí a rozproudí.

Zajímavá je také konfrontace dvou scén ze čtvrté a páté knihy – diplomandka si všímá toho, že zatímco v Hispánii mohla Caesara zastavit *Concordia* Římanů na opačných stranách pomyslné barikády, v páté knize je to naopak *Discordia* v Caesarově vojsku, která by mohla od občanské války pomoci. Ani v jednom případě se tak nestane, což má zásadní dopad pro rekonstruování „Lucanovy filozofie dějin“. (Kdo je zodpovědný za občanskou válku a potažmo za nesvobodný život v principátu? Možná, že to nejsou vůdci [ten zlý, monstrózní Caesar a ten slabý, zbabělý Pompeius], ale celá komunita, každý jeden občan.)

Průběžně si diplomandka všímá také možností metapoetického čtení eposu: nekonzistence v textu lze chápat jako manifestaci obsahu (tj. občanské války) ve formě samotné, text je ve válce se sebou samým (s. 7); v Caesarově ničení a obnovování řádu se zrcadlí Lucanovo rozbíjení všech epických konvencí a vytváření jakéhosi anti-eposu (s. 20); v poměrně nezáživných a poměrně četných Lucanových katalozích a digresích lze vidět snahu zdržovat vyprávění, právě jako se ve vyprávění samotném postava Pompeia snaží oddálit zdržovacími taktikami Caesarovo vítězství (s. 21). K této Lucanově metapoetické hravosti bychom mohli přidat i to, že zvolená základní přirovnání pro Caesara i Pompeia (blesk a dub) jsou dva Jovovy atributy (stojící v jakési „občanské válce přirovnání“).

² Mezi latináři obecně známý fakt, že „Caesar je přirovnáván k blesku“ je jen polovičatou parafrází.

Pochválit mohu i autorčinu analýzu scény bouře z 5. knihy nebo analýzu závěrečných slov eposu (pečlivě zvolených, byť jde s největší pravděpodobností o autorem původně neplánovaný konec), kde upozorňuje na přítomnost dvou klíčových postav Scaevy (největšího Caesarova stoupence) a Pompeia (jeho největšího rivala).

Osobně jsem příznivcem toho, aby autor vědecké práce explicitně předesílal, komentoval a rekapituloval své kroky, shrnoval své úvahy, nebál se v úvodu nastínit směr, kterým povede argumentaci, a v závěru explicitně vše parafrázoval, klíčové věty klidně i slovo od slova zopakoval. Byť tato praxe ubírá textu na čtivosti, slouží ke snazší orientaci čtenáře a umožňuje také jiné způsoby čtení než pouhé „od začátku do konce“. Důležité je také dobře odlišit a v závěru oddělit postřehy citovaných autorů od vlastního přínosu: v tom by mohly být příští autorčiny vědecké práce dle mého soudu dokonalejší.

Po formální stránce je práce přijatelná, byť se v ní pravopisné a formulační nedostatky objevují: „Caesarovi stavitelské počiny“ na s. 21, „k problematice Caesarovi shovívavosti“ na s. 35. „literárně-vědní charakter“ m. „literárněvědný“ na s. 12, „*Občanská válka*“ m. „*Občanská válka*“ na s. 13 atp.).

Otázka k obhajobě: Proč se diplomandka rozhodla používat název *Občanská válka* místo *Farsálské pole*? Jaké spatřuje výhody a nevýhody těchto konkurujících si titulů?

Přes některé výše uvedené připomínky se domnívám, že diplomová práce Elišky Šolcové může být směle připuštěna k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou **výborně**.

V Praze, 30. 1. 2022

Mgr. Michal Ctibor, Ph.D.